

ANNE SKARET (RED.)

BARNELYRIKK

En antologi

Vallset: Oplandske Bokforlag, 2015. Nordisk samtidspoesi,
nr 4. (180 s.)

Barnelyrikk: En antologi, redigerad av Anne Skaret, är inte som titeln tycks utsäga en samling med lyrik för barn utan en antologi med artiklar som ur skilda litteraturvetenskapliga perspektiv och med en variation av metoder diskuterar lyrik för barn och ungdom. Förutsättningen för antologin är det litteraturseminarium om barnlyrik som hölls under Nordisk samtidspoesi / Rolf Jacobsen-dagene 6-7 mars 2014, och ett flertal av artiklarna är bearbetade inlägg från seminariet. Boken är välfylld och har utöver Skarets inledande avsnitt fyra avdelningar: "Om å skrive lyrikk for barn", "Samtidslyrikk for barn och unge", "Intermedialitet, illustrasjon og lyrikk for barn" och avslutningsvis "Barnelyrikk på didaktiske arenaer". Då inga vattentäta skott föreligger mellan artiklarna kan de överlappa och korsbefrukta varandra. Flera av studierna behandlar samtida lyrik, några fokuserar främst på äldre texter medan andra genomlyser ett intermedialt samspel.

I inledningen ställer Skaret den för boken centrala frågan "Hva er barnlyrikk?" Hon problematiserar frågeställningen ur skilda adekvata perspektiv och här liksom i ytterligare några av artiklarna hänvisas till den brittiska barnlyrikforskaren Morag Styles. Skaret hänvisar till Styles syn på barnlyrik ur ett genreperspektiv, men också till Maria Nikolajevas barnlitteraturbegrepp i *Barnbokens byggklossar* (2004). Efter en givande diskussion kommer hon till slutsatsen att begreppet barnlyrik är komplext och omfattar många olika typer av texter och uttrycksformer, samt att det därför är väsentligt att inta en mycket öppen hållning till genren.

Texterna som behandlar innebörden av att skriva lyrik för barn är personligt hållna och sinsemellan väsensskilda. Den norska lyrikern Hanne Bramness funderar över hur man i lyrikens språk vänder sig till barn med utgångspunkt i att hon själv redan i barndomen fånga-

des av Emily Dickinsons dikter. Hon menar att det lyriska uttrycket, språkleken, tonläget och magin tyvärr måste stå tillbaka för författarens intention och föreställningar om vad barn klarar av. Det är inga nya tankar egentligen men de är formulerade med diktarens fokus på diktens väsen.

Stella Parland skriver om dikt som en "vistelse i språket" och om hur hon med sina egna diktböcker för barn och vuxna ville utmana den litterära språkupplevelsen, så att den kunde bli som barnets språk – skvättande, sprättande och spirande. Den norske barnlyrikens nestor Einar Økland ger i en av bokens längsta artiklar "Poesi for barn – eit personleg tilbakeblikk" en kombination av en personlig och litteraturhistorisk tillbakablick på norsk poesi utgiven för barn, och perspektiven som anläggs är många. Økland betonar skolbokens, radions, Torbjørn Egners och Inger Hagerups betydelse för barnpoesins framväxt i Norge, alltifrån 1814 års antagande av den nya grundlagen och den nationallyrik som skrevs i detta sammanhang och som barn fick lära utantill.

Det är inte endast Økland som diskuterar den äldre barnlyriken. Även Harald Bache-Wiig fokuserar på den poetiska upplevelse de norska skolbarnen mötte genom Nordahl Rolfsens dikter i *Læsebog for folkskolen* (1892). En givande utgångspunkt för Bache-Wiigs tolkande läsning av sex dikter av Rolfsen är ett föredrag han höll 1905 vid ett nordiskt skolmöte. Då lyfte han fram att barn måste få tillgång till läsning som "ikke mister barnesjælens friskhet, sin lynrappe fot, sin fuglevinge". Men Bache-Wiig inbegriper också en lärande aspekt i sin intressanta tolkning av dikterna. Han visar hur eleven i Rolfsens dikter kunde/kan möta såväl det barnsligt naiva som det poetiska.

Anne Skaret intresserar sig också för klassisk norsk barnlyrik, när hon studerar hur Alf Prøysen i egna illustrationer i tidigt 1950-tal tolkar sina dikter, sin sånglyrik för tidningen *Kooperatøren*. I studien visar hon hur Prøysen i osofistikerade och tydliga tuschteckningar fångar inte bara sin sånglyriks berättelser, tematik och sinnesmodus utan också dess rytm och nonsenskaraktär. Skarets analys använder ikonotextbegreppet vilket innebär att hon inte ser Prøysens teckningar som enbart illustrationer. I stället lyfter hon fram hur de fullföljer barnvisans lyriska intention och drar slutsatsen att hans illustrationer är väsentliga för det estetiska uttryck som barnläsaren möter.

Nina Gogas och Hans Kristian Rustads artiklar behandlar samtida lyrikutgivning för barn och ungdom. Rustad gör en strukturell analys av Hanne Bramness lyrik, där han med begrepp som "novellistisk modell" och "arkitektonisk modell" påvisar såväl den språkliga som den lyriskt strukturella variationen hos Bramness långdikter

för barn respektive ungdom. Gogas studie kombinerar litteratursociologiska observationer med didaktiska och berättartekniska. Hon redovisar och diskuterar sin studie av nyare lyrik i tre läseböcker för årskurs 5. Som en fruktbar avgränsningsmarkör för begreppet samtidslitteratur utgår Goga från födelseåren för de elever som 2006 använde de tre valda verken och sätter därmed 1990 som gräns, då flertalet elever var födda 1995–96. Artikeln ger en intressant inblick i läseböckernas dikturval med hänsyn till författare, i förhållande till kanon, och barndomsbild. Goga analyserar såväl genre som metrik och metaforik. Diskussioner av lärarhandledningar och arbetsuppgifter fördjupar problematiken liksom den återkommande dialogen med bland andra Morag Styles.

Åse Marie Ommundsen, Berit Westergard Bjørlo och Nina Christensen behandlar diktens samverkan med olika medier och dess betydelse för det estetiska uttrycket. I en komparativ och komplex multimodal analys diskuterar Ommundsen hur de norska melodifestivalbidragen "Sammen" (2012) och "Heal" (2014) kan förstås som en del av ungdomskulturens bearbetande av traumat på Utøya. Analysen inbegriper såväl det totala framförandet av bidragen som deras musikaliska uppbyggnad och artisternas bakgrund. Ommundsens slutsats är att de två bidragen tematiserar olika faser i sorg- och bearbetningsprocessen efter Utøya-traumat.

Med begrepp som till exempel intermedialitet och estisk upplevelse diskuterar Westergaard Bjørlo hur bild, bokdesign och grafisk formgivning samspelar för att fördjupa de olika lyriska uttrycken i dikt publicerade för barn. Hon visar genom en övertygande analys av intermedialt samspel i tre diktbilderböcker (ett begrepp som Bjørlo föreslår) hur bild, typsnitt, grafik och "pagedesign" interagerar i den estiska upplevelsen. Även Christensen tränger djupare i barnlitteraturens intermediala uttryck i sin komparativa läsning av bilderboken *Cirklen og andre cirkeldigte* (2013) som bok och som iPad-bok. Hon framhåller att den kanske avgörande skillnaden mellan den digitala versionen och bilderboksversionen är ljudets funktion. Ljudeffekter, musik, olika typer av läsarröster och så vidare utvidgar ordet ytterligare i oväntade möten. I sina avslutande överväganden menar Christensen att barnlitteraturforskningen behöver nya begrepp som kan fånga och tolka de barnlitterära uttryck som följer med ett utvidgat litterärt landskap. Sådana bör leda till förnyad och än djupare förståelse av barnlitteraturens historia och egenart.

Sammantaget kan sägas att även om kopplingen till en litteraturteoretisk reflektion skiftar så tillför artiklarna och boken som helhet mycket ny inspiration till forskning om lyrik för barn och ungdom.

Antologin speglar hur vittomfattande det barnlitterära lyriska fältet är och hur väsentligt det är att utforska det med ett omfamnande av såväl mer klassisk som nyare forskningsmetodik.

*Kristin Hallberg
Fil. lic. i litteraturvetenskap
Stockholms universitet*